

LONDON, 10. APRILA 1972.

LETO XXV. ŠTEV. 394.

NEPRIPRAVLJENI

To pot nam je zares žal, da se naše bojzani in napovedi ob lanskoletni tržaško-goriški krizi v julijskem uvodniku, izpolnjujejo. Enako dobivajo svojo težo poročila in opozorila našega sodelavca (KT 385), političnega dopisnika (KT 387 in 388) pa tudi urednika (389).

Italija gre v začetku maja na državnozbornske volitve - in Slovenci ne bodo nastopili s svojo listo, ker so jih dogodki prehiteli. Razumljivo je, da ima volilni nastop nek smisel samo, če za njim stoje vse slovenske politične demokratične sile. Celo tak nastop sicer nima mnogo izgledov na izvolitev državnega poslanca, gotovo pa more jasno izpričati pred laško in svetovno javnostjo, da na Primorskem politično živi slovenska narodna manjšina. V danih prilikah je to največje važnosti.

Razen Slovenske levice, ki je že zelo zgodaj izjavila, da bo podprla kandidaturo komunista Albina Škerka, dosedanjega državnega poslanca, ostale politične skupine prepuščajo posameznikom, da se na volitvah odločijo za tiste kandidate, katerih politične stranke naj bi delovale v korist slovenskih demokratov...

Kot je to sila lepo slišati, tako stališče ni vredno počenega groša niti s političnega niti z narodnega vidika. Čemu potem sploh slovenske politične stranke, če se te ne upajo z jasno besedo na dan ali pa niso pripravljene na volitve - v najkritičnejšem času, ko gre tudi za to, ali bodo Slovenci sploh kdaj lahko mislili na globalni manjšinski zaščitni zakon. Ko bi te politične skupine imele vsaj toliko poguma in modrosti, da se predhodno dogovarjajo s kako večjo laško stranko in potem na tej osnovi volilcem isto priporočijo - pa čeprav bi to mogla biti Komunistična partija Italije! Ta je edina postavila slovenskega kandidata, ki ima izgled na uspeh, (manjši stranki, Socialisti z Dušanom Košuto, in Socialproletarci z Vitom Jercogom, nimata za to nobenih možnosti.).

Resno vprašujemo, če morda res ni že napočil trenutek, da se primerno taktično izkoristi preračunana brezbriznost laških demokratičnih strank na Primorskem in v neki meri tudi indolenca ljubljanskega režima, in vsem navkljub ne podpre kandidature slovenskega komunista Škerka, - potem seveda, ko se javno zagotovi načelna volilna izjava KPI v korist slovenskih narodnih zahtev. To je morda še bolj nujno, ker Škerk to pot niti ni na prvem mestu na listi, pa bo zato potreboval vsak možen slovenski glas, da uspe. Sicer pa je od vseh glavnih laških strank samo

KPI nastopila v rimskem parlamentu v korist slovenske manjšine.

Nekaj tako radikalnega bi morda edino moglo dopovedati in dokazati vodilnim laškim strankam na Primorskem, da se slovenska manjšina ne misli več zadovoljiti s praznimi obljubami in da bo odslej podpirala samo tistega, ki se bo zanjo tudi dejansko - in ne samo z velikimi usti - zavzel.

Vrnimo se zdaj k začetku tega uvodnika: zapisali smo, da slovenske skupine niso bile pripravljene. In pripravljene niso bile, ker so se med seboj prepirale. In prepirale so se, ker stari računi niso bili urejeni. Spomnimo se, kako so tri skupine v Slovenski skupnosti sklepale brez soglasja četrtega partnerja v koaliciji. Spomnimo se, kako so te tri skupine in ena goriška najprej sklenile politične dogovore, ki so jih po volitvah prekršile. Spomnimo se, kako tri tržaške skupine niso igrale čiste in jasne politične igre do novodošle leve skupine. In dodajmo, da je ena goriška skupina kasneje, po volitvah, izjavila, da tej novodošli skupini ne gre zaupati, da bo branila slovenske interese. Lani 13. julija smo zapisali ob tem goriškem izgovoru: "Če so zaupali Slovenski levici, ko so krvavo potrebovali njene glasove, potem ji morajo zaupati tudi sedaj, ko je treba deliti sadove volitev. Moralno-politična stran takega argumenta je tem bolj porazna, ker spominja na podobno taktiko komunistov med vojno, ki se je zdaj poslužujejo njihovi ideološki nasprotniki. Še huje: Slovenska levica je tak postopek obsodila in se je zato odvrnila od komunistov in poiskala sodelovanje z Demokrati. Enak postopek takih 'demokratov' bo Levico pognal nazaj v naročje komunistov."

Niti leto dni ni preteklo, in Levica ni niti čakala na kako novo 'demokrasko' potegavščino, ampak je v naprej podprla komunista Škerka.

Vse to je zdaj, ko je čas, treba znova zapisati in pribiti. Brez kakršnegakoli maščevanja ali veselja. Na tehničnici je preveč, da bi smeli molčati ob taki politikantski in neodgovorni igri slovenskih politikov. Za te volitve je seveda zdaj prepozno, karkoli pametnega ukreniti. Toda za temi volitvami pridejo naslednje, deželne, pokrajinske ali občinske, in zdaj je treba te slovenske politične veljake opozoriti in jim predočiti, kakšne bedarije počenjanjo na račun slovenskih interesov.

Vemo, da nas bodo sedaj obsodili v takozvani "ka-

toliški" skupnosti, češ da propagiramo za komuniste, ktere da hierarhija odklanja, ali kaj podobnega. Jasno povemo, da se ne take reči požvižgamo. Če Slovencev in njihovih, po božjih in naravnih postavah upravičenih zahtev laška hierarhija ni priznala, kaj šele podprla, in je v stvari celo preganjala tiste cerkvene vodnike, ki so se zavzemali za slovenske pravice, potem imajo ti preganjani in zapostavljeni Slovenci vso pravico, da tako nekrščansko hierarhijo v političnih zadevah ignorirajo. Pravica je samo ena in je ni mogoče krojiti tako, kot prija zdaj nemu ali drugemu.

Sicer pa niti nismo rekli, da je treba komunisto podpreti za vsako ceno. Povedali smo, da je to lahko ena od možnosti, primerno pripravljena in izpeljana. Niti na misel nam ne prihaja, da bi jo a priori odklonili samo zato, ker gre za slovenskega komunisto. Na tehtnici je preveč: gre za slovenske narodne interese, katerih, na vso žalost, slovenske demokratske politične skupine ne znajo braniti, kot bi to morale.

PROFESIONALCI

Zgodovina se ponavlja. To je najbrž neizbežno in morda celo dobro, ker se vendar lahko ljudje iz tega nekaj naučijo. Na žalost pa je dogaja prav obratno. V mislih imamo to pot poslednji primer na Severnem Irskem, ko so agenti Irske republikanske armade - IRE, vstopili v neko 'katoliško' hišo, na področju, ki ga IRA obvlada, prijeli mater dveh majhnih otrok, jo ostrigili, odpeljali ven, pretepli, polili z barvo in nasuli nanjo ptičjega odn. kurjega perja. Takih primerov je bilo že več, toda to pot je bila mlada žena noseča, njen mož se nahaja v zaporih, ker je bil osumljen, da je imel opravka z zbiranjem orožja za IRO. Kot vzrok za kruto dejanje so nevedli, da je žena jemala mamila, toda ona to zanika. Zdravila je dobila od zdravnika, da ji olajša prenašanje izrednih težav, ki jih povzročata tako nosečnost kot odsotnost moža v zaporu in dva nedorastla otroka.

Seveda so nekateri ljudje protestirali proti takemu odurnemu početju, vendar pa je značilno, da takih protestov ni bilo tako silno veliko, da bi se IRA zdrznila pred ljudskim revoltom. Reakcijo večine prebivalstva prej odraža naslednje mnenje: 'Seveda je postopek z nosečo ženo barbarski, toda ob odsotnosti redne uprave, ko je področje pod kontrolo IRE in pri obstoju tajnih sodišč, se take reči pač dogajajo. Nikakor za to ne obsojam IRE.' Naslednji korak bo: 'je že morala nekaj narediti, sicer je ne bi...'

Ali se ni nekaj takega dogajalo tudi v naši domovini v času revolucije? In ne samo v naši domovini, ampak po vsej vzhodni Evropi. Kar imamo v mislih ob tem je, da so irski politiki - pa tudi cerkveni vodniki - vse te reči morali poznati, pa vendar niso pravočasno vplivali, da stvari ne bi zašle predaleč. Ne morejo reči, da tega niso vedeli ali da na to niso bili opozorjeni. Vsak teror, tudi tisti, ki je izvajan v imenu najglobljega patriotizma, nujno pelje v skrajnost in končno pripelje

do točke, ko ga več ni mogoče kontrolirati. Ko smo v postnem času molili po katoliških, anglikanskih in ostalih krščanskih cerkvah za mir na Severnem Irskem, bi morali moliti dejansko za mir v vsej Irski, kajti teror IRE ne ograža danes samo prebivalstva na severnem delu otoka ampak ga je že čutili v sami južni Irski republiki, kjer ta utegne nekega dne postati velika nevarnost za tamkajšnjo demokracijo. Videti je, da se zdaj južnoirske oblasti tega zavedajo, toda vprašanje se postavlja, če že ni prepozno. Zdaj vsi hitijo opozarjati na nevarnost, vključno cerkveni vodniki, v spoznanju, da s silo severnoirskega problema pač ni mogoče rešiti in najmanj preko noči, kajti končno bodo eni kot drugi morali sesti za mizo z nasprotnikom in poiskati neko politično rešitev. Alternativa je samo medsebojno iztrebljenje. Doslej se je čulo samo o divjanju IRE - toda kaj bo, če nekega dne podivjajo tudi Craigovi 'vanguardisti' in teh je na deset tisoče in orožja jim niti najmanj ne primanjkuje. Toda tudi to ni važno za profesionalne teroriste, ki morejo živeti samo od terorja in ki patriotska čustva izrabljajo za svoje osebne in skupinske interese brez kakršnekoli odgovornosti komurkoli.

Mi vse to poznamo iz naše ne tako stare zgodovine. Kaj vse se je počelo in se še počenja v imenu narodnoosvobodilne borbe in koliko strahotnih in popolnoma nepotrebnih žrtev je moral plačati slovenski narod, da se je 'rešil' ene vladajoče garniture in prišel pod oblast nove! Pa vendar se še najdejo med nami, celo v emigraciji in med takozvanimi 'katoličani' ljudje, ki branijo teror in ga zagovarjajo. Zaradi tega vse to pišemo.

UREDNIŠTVO

REORGANIZACIJA NA KOROŠKEM

Od našega sodelavca

Koroška deželna vlada se je odločila zmanjšati število občin, da bi tako znižala upravne stroške, kot pravi uradno pojasnilo. Z zemljevida Koroške bodo zginile 103 občine, vse, ki imajo manj kot 500 prebivalcev, dočim bo ostalo le nekaj malega občin med 500 in 1000 občani. Da bodo pri tem trpeli slovenski interesi, ni dvoma, čeprav je deželni glavar socialist Sima izjavil, da so pri tej napovedani reorganizaciji upoštevali tudi manjšinske interese, in je kot dokaz navedel občino Sele (s prebivalci pod 1000), ki da bo ostala nespremenjena. V to kategorijo naj bi po drugih virih informacij spadale tudi občine Bilčovš, Škofiče, Žitara ves in Globasnica. Trenutno je sicer težko soditi, v koliki meri bodo manjšinske koristi prizadete. To se bo najbolje pokazalo na volitvah 25. marca 1973, ki bodo sledile komasaciji občin 1. januarja 1973.

Po vesteh z Dunaja naj bi se kancler Kreisky sestal s predstavniki obeh slovenskih koroških političnih organizacij minulega 5. aprila ter z njimi premotril vprašanje dvojezičnih topografskih napisov na dvojezičnem ozemlju. Avstrisjski tisk je poročal, da gre za 205 vasi in podlaga kriteriju naj bi bilo ljudsko štetje iz 1961. leta.

NEGOTOVOST

Londonski gospodarski dnevnik FINANCIAL TIMES je 29. marca objavil na 5 straneh pregled o Jugoslaviji. Glavni članek, ki ga je napisal Michael Simmons, časnikov vzhodnoevropski dopisnik, ima naslov "Ozračje negotovosti" in pravi, da vodilni ljudje sicer kažejo odločnost, toda da je čudno nejasno, kam država pravzaprav gre. Dalje člankar omenja, da je ponekod smiselno razpravljanje spet nadomestil partijski žargon.

Dejal bi, da FINANCIAL TIMES prav dobro označuje razpoloženje v Jugoslaviji. Tudi iz drugih virov izhaja, da so sedanjemu komunističnemu vodstvu pošle ideje. Simmons pravi, da novo vodstvo - to je vodstvo, postavljeno po hrvaški krizi - precej boljše ve, kaj noče, kot kaj hoče. Noče menda antikomunizma, antisamoupravljanja in antifederalizma. Dalo bi se reči še več: radi bi, da vse ostane po starem, a da se vendarle vse docela spremeni. To doseči, je precej nemogoče.

Simmons nato na dolgo razpravlja o "hrvaški krizi" in omenja zahodno stališče, dasi ga polaga v usta mislečim Jugoslovanom: "... če država ne bi preživela v sedanjih obliki, bi to ogrozilo evropsko varnost bolj kot karkoli, kar se je zgodilo zadnjih dvajset let". Mnenja je tudi, da je bilo sovjetsko pritrjevanje načinu, kako je Tito zatrl zagrebške nemire, dvoumno.

Mogli bi reči, da Simmons zadeva posamezne žeblje na glavo, da pa je videti, kot da ti žebliji niso zabiti v isto desko.

V resnici današnje jugoslovansko komunistično vodstvo ne ve, kaj bi rado, razen da se hoče obdržati na oblasti. Tito kot Tito se lahko obdrži na vrhu zaradi tradicije, ki je že nastala okoli njegove osebnosti, toda je precej dvomljivo, da bi se tako na oblasti lahko ohranili njegovi neposredni sodelavci. Morali bi pojasniti, zakaj naj bi morali biti na vladi prav oni in kaj z oblastjo nameravajo storiti. Verjetno na ta vprašanja ne bi več vedeli odgovora.

Zato bi s Titovo smrtjo na vrhu nastal prazen prostor, v katerega bodo skušali prodreti ljudje z idejami, starimi in novimi. Žal se zdi, da imajo ljudje s starimi idejami vso prednost, Prosovjetsko razpoloženih ni veliko, toda nedvomno imajo sovjetsko organizacijsko pomoč in se zavedajo, da bi jih Sovjetska zveza v odločilnem trenutku podprla. Sicer so Sovjeti s Titom v celo predobrih odnosih, toda to jim nedvomno ne preprečuje, da ne bi imeli svoje podtalne organizacije in da se ne bi povrh pajašili še po možnosti z ustaši, tako da bi bila zmeda kar največja.

Z druge strani zahodne države in javnost podpirajo Tita in ne dajejo bolj demokratski smeri med komunisti ali celo resničnim demokratom niti moralne podpore. To

bi jih lahko drago stalo, vendar se oklepajo titoizma kot rešilne biljke, dasi je danes brez idej in dasi bi zahodna demokracija lahko propagirala svoje lastne misli.

V Jugoslaviji sami ima demokratska opozicija sama ogromne težave, ker ne zna spojiti nacionalizma z enakopravnim sodelovanjem in usklajanjem narodnostnih interesov. Najprej se zaženejo naprej Slovenci in Hrvati le gledajo, kaj bo. Nato nastopijo Hrvatje, pa Slovenci in vsi drugi čakajo. Tako seveda nimajo posamezne narodne demokratske skupine nobene sile in jih Tito zlahka zdrobi, ko se za to odloči.

Pri vsem tem zunanje sile gledajo silno postrani na vsako gibanje, ki kaže na rahlanje jugoslovanske zveze, ker se, kot piše Simmons, boje, da bi zaradi tega nastalo vsesplošno previranje in bi nastali mednarodni zapleti. To seveda ne igra majhne vloge pri obnašanju tuje javnosti do jugoslovanskih dogovorov.

Če bi se končno v Jugoslaviji pojavile skupine s sodelavci v vseh delih federacije, in bi imele jasne predstave, kaj hoče notranje - in zunanje politično, in ki bi imele pripravljeno rešitev za odnose med jugoslovanskimi narodi, bi verjetno lahko napravile konec negotovosti in usmerile dogodke proč od stare miselnosti. Toda za to bi bilo potrebno, da bi ta skupina znala upoštevati interese vseh narodov in jih med seboj pobotati, ne pa da bi nastopile s parolami, ki privlačijo le en narod ostale pa odbijajo kot sebične. Zdi se mi, da je možnost take skupine misel, s katero se je vredno ukvarjati.

Čeprav gospodarski interesi niso edini, ki bi jih bilo treba vskladiti in koordinirati, so vendar nedvomno na važnem mestu. Morali bi priti do gospodarsko - finančnega okvira, ki bi se zdel premišljenim med Jugoslovani pravičen in sprejemljiv. Toda na gospodarskem področju bi bilo treba tudi izdelati rešitve za sistem, ki je, kot stalno govorijo, še vedno nedodelan.

Torej sedanja negotovost zahteva jasne misli, če ne želimo, da bodo na koncu zmagale stare ideje preprosto, ker drugih ne bo. In te ideje ne morejo biti sestavljene samo po željah enega izmed narodov, temveč morajo upoštevati interese vseh, čeprav to seveda ne pomeni, da Jugoslovani ne bi smeli poudarjati svojih narodnih posebnosti in celo razlike.

Slovansko Sokolstvo praznuje letos 110. obletnico ustanovitve Tyrševega Sokola. Zamejski Češkoslovaški Sokol bo zato priredil od 1. do 3. julija 3. zlet svobodnega Sokolstva in sicer na Dunaju, na pragu Češkoslovaške in Jugoslavije. Kdorkoli se zanima za prireditve, naj piše po navdila g. Francetu Vadnalu, 3 Square de l'Alboni, Res, Passy Parly 2, - Rocquencourt (78), Francija, ki bo načeloval jugoslovanski delegaciji.

'ŽEBOTOVA TEORIJA NARODNE SPRAVE'

K članku D. T. pod gornjim naslovom v marčnem KT bi rad dodal komentar v dveh točkah: o pojmu narodne sprave v mojem (ožjem) pomenu tega izraza in o mojih (širših) pogledih na povojni slovenski razvoj.

NARODNA SPRAVA

Ko sem v prvi knjigi SLOVENIJE leta 1967 govoril o narodni spravi, sem izhajal iz globokega občutka, da je po tolikih letih začetnega množičnega preganjanja, poznejšega obrekovanja in nadaljevanja zapostavljanja sedaj potrebno, da se v slovenski narodni skupnosti vpostavi pravično ravnovesje skupne spoštljivosti do vseh slovenskih žrtev druge svetovne vojne. V ta svoj pojem narodne sprave nisem vključeval strankarsko-političnega dogovarjanja ali sporazumevanja z neko "prozahodno usmerjeno politično emigracijo" ali z nekimi "protirevolucionarnimi in protisamoupravnimi (sic!) silami", kot je mojo zamisel narodne sprave pačil Franc Popit. Da ne bo nobenega dvoma, za kaj gre, naj popolnoma pojasnim.

Komunistična partija Slovenije se je pomembno pojavila v slovenski zgodovini šele po okupacijskem razkosanju Slovenije leta 1941. Kot večina predvojnih komunističnih partij zunaj Sovjetske zveze, je tudi takratna slovenska partija bila podtalna, nesporno stalinistična, maloštevilčna in pod vodstvom malo poznanih oseb kot Boris Kidrič, Edvard Kardelj in Tone Tomšič. Politično starejši Slovenci so zato takratno partijo močno podcenjevali, v čemer je iskati eno izmed začetnih napak slovenske medvojne politike.

Z "OSVOBODILNO" TAKTIKO V STALINIZACIJO

Beograjski vojaški puč dne 27. marca 1941 je izzval nemško invazijo in uničenje Jugoslavije. Slovenija je bila razkosana na trojno okupacijo. Od italijanske vojske zasedena Ljubljana je postala zatočišče slovenskih beguncev iz Štajerske in Gorenjske, ki ju je nacistična okupacija v nekaj tednih z reducirala na stopnjo slovenske Koroške, da bi ju obenem s Koroško dokončno razslovenila, če bi Hitler vojno dobil.

Spomladi 1941 smo vsi Slovenci čutili, da je dejstvo italijanske okupacije Ljubljane z Dolenjsko in Notranjsko ("Ljubljanska pokrajina") takrat predstavljalo trenutno rešitev Slovenije pred pretečim narodnim uničenjem. V razliki od Judov, Slovenci niso mogli upati na povojno narodno rešitev v nekem slovenskem "Izraelu" izven Evrope. V Ljubljani smo takrat videli edino obnovitveno jedro povojne Slovenije.

Hitler se je odločil za drugo svetovno vojno potem, ko se je bil avgusta 1939 pogodil s Stalinom za razdelitev

vzhodne Evrope. Nemški napad na Sovjetsko zvezo junija 1941 je to pogodbo razdril, Sovjetsko zvezo prisilil v naravno zaveznitvo z zapadnimi silami in okrepil upanje na dokončno zmago zaveznikov. Žal pa je prav ta vojni preokret v prid zaveznikov povzročil v ljubljanskem zatočišču slovenstva globok notranji razcep.

Komunistična partija Slovenije, ki se je do nemškega napada na Sovjetsko zvezo propagandno obnašala v smislu nemško-sovjetskega pakta, je po nemškem napadu na Rusijo improvizirala OF, za katero je pridobila vidnejše osebnosti nekaterih nekomunističnih predvojnih skupin, med katerimi pa so nekateri že poprej bili skrivni člani partije (npr. Franc Leskošek, Jože Brilej, Marjan Dermastja). Predstavniki večinskih predvojnih slovenskih organizacij in orientacij so vedeli ali vsaj slutili, da se je partija odločila za politiko povojne sovjetizacije in da je OF bila predvsem sredstvo k temu cilju. Razvoj dogodkov je kmalu potrdil pravilnost te ocene. Vprašanje pa je, koliko so taktične, organizacijske in akcijske odločitve predstavnikov nepartijske slovenske večine doprinesle k temu izidu. Napake so bile velike: že omenjeno podcenjevanje slovenske partije, narodno-politično zanašanje na jugoslovansko "vlado" v emigraciji, pomanjkanje učinkovite integracije domačega vodstva, pomanjkanje smiselnega osvobodilnega programa in akcije.

Ker samostojna vodstva nekomunističnih predvojnih organizacij in skupin niso pravočasno doumele potrebe po jasni skupini orientaciji in učinkoviti koordinaciji, so zato še manj čutila potrebo po resnem poskusu, da bi dosegli vsaj nek okvirni sporazum s partijsko OF. Na drugi strani pa stalinistično orientirano partijsko vodstvo ni kazalo pripravljenosti odreči se cilju nasilne sovjetizacije v prid skupnemu osvobodilnemu programu zedinjene in demokratične Slovenije. Tako so že itak zredčene in ogrožene slovenske sile v ljubljanskem zatočišču postale in ostale globoko razcepljene.

Na tem razdvojenem otoku medvojne slovenstva je partijska VOS-a začela in stopnjevala pobijanje vodilnih nepartijskih Slovencev kot Avgusta Praprotnika, Marka Natlačena, Lamberta Ehrlicha in mnogo drugih v Ljubljani in pokrajini. Vzporedno s temi osebnimi justifikacijami in grožnjami so terenske skupine partizanov z vojaško brezsmiselnimi terorističnimi akti izzvale italijanske okupatorje, da so tudi v "Ljubljanski pokrajini" začeli uporabljati nacistične metode streljanja talcev, množičnih racij in internacij. Ta dialektika stopnjevanega nasilja je povzročila dokončno polarizacijo Slovencev v "Ljubljanski pokrajini", deloma pa tudi preko nje. Poleti 1942 so se od dveh strani ogrožena slovenska naselja začela zatekati v organizirano samoobrambo v obliki Vaških straž. Tako je partijska politika sovjetizacije z "os-

vobodilno" taktiko pahnila "Ljubljansko pokrajino" v resnično državljansko vojno. Po nenadni kapitulaciji Italije 8. septembra 1943 so partijski partizani z italijanskim orožjem in artilerijo domala uničili koncentracijo Vaških straž na Turjaku in četniško skupino na Grčaricah.

Ko so v jeseni 1943 Nemci prevzeli okupacijo "Ljubljanske pokrajine" in Primorske, se je potek svetovne vojne od Afrike in Rusije do Italije in Francije že nesporno nagnil na zavezniško stran. To je bistveno spremenilo tudi nemške vojne cilje v Sloveniji. Prvotna politika popolnega izbrisa Slovenije se je umaknila omejeni strateški funkciji vojaške zasedbe. Le tako so se na Turjaku zdecimirane sile mogle rešiti v okvir avtonomnih domobranskih enot, ki so se kmalu razširile tudi na Primorsko. Partizanski oddelki partijske OF so se strnjeno mogli držati le še v Beli krajini. Od partije začeta in stopnjevana državljanska vojna je s tem prišla v dejanski zastoj. Ker svetovna vojna še ni bila končana, je tedaj bil primeren čas, da bi se polarizirane slovenske sile sporazumele za koordinirano osvobodilno politiko in akcijo v narodnopolitično odločilni fazi vojne, ki se je bližala. Kot se je kmalu izkazalo, bi tak naknadni sporazum bil edini način, ki bi morda dosegel izpolnitev stoletnega slovenskega cilja zedinjene Slovenije. Tudi ta poslednja možnost ni bila uporabljena.

Slovenski partizani so se medtem namreč politično že bili podredili Titovemu vodstvu za povojno komunistično Jugoslavijo. Tito pa je dosegel priznanje zapadnih zaveznikov, ki so iz njegovega prebeglega štaba in partizanov ter v Italiji interniranih na otoku Visu in v Bariju organizirali in moderno oborožili novo vojsko Titove Jugoslavije. Ta je maja 1945 iz hrvaške obale zasedala Slovenijo, ko so se domobranski oddelki umikali v Avstrijo in Italijo.

Tudi domobransko vodstvo ni kazalo pripravljenosti za skupni slovenski nastop s partizani v zaključni fazi vojne. Obenem s politično pasivno "Slovensko zvezo" v Ljubljani je tudi domobransko vodstvo verjelo fikciji, da bodo zapadni zavezniki za vsako ceno restavriral demokratsko oblast v Jugoslaviji v imenu kralja Petra, čeprav je ta medtem že bil predal tudi svoje formalne državne funkcije Titu...

IZ SOVJETIZACIJE V "SAMOUPRAVLJANJE"

Tako je Slovenija prišla pod centralistično oblast nove komunistične Jugoslavije, toda brez slovenske Koroške, Gorice in Trsta. Večino domobrancev so angleške vojaške oblasti na Koroškem izročile komunističnim oblastem v jugoslovanski Sloveniji. Te so večino vrnjenih domobrancev pobile kot vojne zločince. Slovencem niso vrnili političnih, gospodarskih in kulturnih svoboščin, mnogim pa so tudi konfiscirali premoženje.

Nekaj let po izključitvi Titove partije iz Kominforma je proglašeno načelo socialističnega "samoupravljanja" omogočilo začetek novega povojnega razvoja. Kmetom, kulturi, Cerkvi in politiki pa te možnosti svobodnejšega

uveljavljanja še niso dali. Kultura in Cerkev sta sicer pozneje postali deležni nekaj večje prostosti, toda v močno omejenih okvirih. Kmetom šele sedaj v Sloveniji pričenjajo odpirati možnosti lastnega samoupravljanja. Politiko pa slej ko prej drži v monopolni posesti sicer reformirana partija z izjemo obrobni koncesij v okviru partijsko upravljane Socialistične zveze.

Narodna sprava? V čem naj bi bila? V časovno zelo odmaknjem priznanju, da tisti številni Slovenci, ki so jih vojne razmere, stalinistični vojni cilj partije, VOS-in teror in pomanjkanje daljnovidnega vodstva na obeh straneh prisilili v samoobrambne okvire Vaških straž in domobranskih oddelkov, niso bili ne vojni zločinci, ne narodni izdajalci, temveč težko preizkušeni in močno trepeči Slovenci, ki so delili skupno slovensko upanje v zedinjeno in svobodno Slovenijo. V luči tragičnega zapleta in razpleta medvojnih dogajanj v okupirani in razkosani Sloveniji jim tega priznanja danes nihče ne more objektivno zanikati ali še dalje odrekati.

Narodna sprava ima pa še eno, lažjo, a skoraj pozabljeno dimenzijo. Niti tisti Slovenci iz predpartijskega slovenskega pluralizma, ki so bili prve žrtve nacistične okupacije, ko je še bil v veljavi nacistično-sovjetski pakt, niso zabeleženi v uradni kroniki o okupacijski dobi, kaj šele da bi jim bili dali dolžno narodno priznanje. Moj oče, na primer, je kot poslevodeči župan Maribora bil od Gestapa aretiran v prvi noči po nacistični zasedbi mesta 13. aprila 1941, bil dvakrat odveden v Dachau, od koder se ni vrnil, a povojni rodovi Mariborčanov za njegovo žrtev ne vedo, ker jim nihče ni povedal, kaj so nacisti storili na začetku okupacije z vodilnimi demokratskimi predstavniki Slovencev.

Skrajni čas je, da uradna Slovenija odpravi krivico in nevdržnost te zgodovinske diskriminacije stalinističnega izvora. To je elementarno slovenski in človečanski smisel mojega pojma narodne sprave kot moralne in psihološke podlage za uspešnejši kulturni, gospodarski in obrambni razvoj Slovenije v še vedno negotovem svetu.

SLOVENCİ KMETIJE

Kot Franc Popit ni citiral mojih misli o narodni spravi, temveč jih je po svoje prenarobil, tako je on ravnal tudi glede mojih analiz povojnega slovenskega razvoja. D. T. v tej zvezi sodi, da so moji komentarji "za korak ali dva pred domačim razvojem", ker ta še vedno zavisi od "zakasnelih in negotovih spoznanj partijskih forumov". Jaz bi dodal, da tu ne gre le za "zakasnelost" in "negotovost"; v nekaterih osnovnih zadevah gre za namerno zavlačevanje, kot npr. glede kričečega problema slovenskih kmetov, ali celo za nedvomno nazadovanje, kot v primeru sedanje čistke na Hrvaškem, v zvezi s katero je Popit stkal mojo "teorijo o narodni spravi". Naj svoj komentar zaključim z mislijo o položaju slovenskih zasebnih kmetij, ker je ta posebno poučen, pa tudi izredno aktualen za nadaljni razvoj Slovenije.

Glavni val kmetijske kolektivizacije je Titov režim sprožil, ko je partija že bila izključena iz Kominforma. Ker pa se Stalin ni dal prepričati, da bi izključitev preklical, so v Jugoslaviji prisilno kolektivizacijo ustavili. Ogromna večina kmetov je zapustila komunistične "zadruge", petinosemdeset odstotkov obdelovalne zemlje je tako ostalo družinski posesti.

Spričo tako plebiscitarne odločitve za zasebno kmetovanje bi bilo pričakovati, da bo režim kmete vzpodbudil k uspešnemu kmetovanju s tem, da bi jim omogočil, da se sami organizirajo v preizkušenih kmečkih združenjih, ki so v Sloveniji prav v poslednjih letih pred vojno bile v bujnem razmahu. Toda Beograd je odločil drugače. Namesto svobodnega kmečkega združenstva v smislu resničnega samoupravljanja je prišla ustavna omejitev kmetij na deset hektarjev, davčno zatiranje in popolno kreditno zanemarjanje. Zasebni kmetje so bili le tolerirani kot državljani tretjega razreda na veliko škodo vsega gospodarstva.

Po lanskim ustavnim amandmanih sedaj v Sloveniji kot prvi v Jugoslaviji uzakonjajo možnost, da so kmetje povezujejo v lastna gospodarska združenja. Ostareli kmetje so tudi dobili socialno zavarovanje, toda bolj simbolično kot praktično.

Povprečna starost zasebnih kmetov v Sloveniji je že blizu šestdeset let. Večina kmečkih otrok je nad bodočnostjo kmetovanja obupala. Za rešitev iz tega kritičnega stanja bo potrebno več kot simbolično socialno zavarovanje onemoglim starčkom in več kot pravica do lastnega združevanja. Potreben je prepričljiv program za vsestransko rehabilitacijo družinskih in dednih kmetij. Za narodno in ekološko zavarovanje pretežno gorskih in planinskih predelov obmejne Slovenije bi le-te bilo treba zakonito označiti kot posebej zaščiteno kmetijsko-konservacijsko-rekreacijsko-turistično ozemlje. Družinske kmetije na teh področjih bi morale brez odlaganja biti izvzete iz neekonomske omejitve na deset hektarjev ter biti oproščene davkov v razmerju njih sodelovanja pri načrtnem izboljšavanju in konserviranju zemlje in vode. Zaradi dolgoletnega zapostavljanja bi morale tudi vse druge družinske kmetije v Sloveniji biti za daljšo dobo oproščene davkov v razmerju njih prostovoljnega združevanja za ohranitev narave in za izboljšanje obdelovanja, nabav in prodaje.

V Ameriki je zasebno kmetijstvo že skoraj sto let najproduktivnejša gospodarska panoga, ker je kmetijsko ministrstvo sistematično razvijalo raziskovanje in pomoč za izboljšanje kmetijskih kultur in obdelovanja. Kmetijski oddelek predvojne slovenske banovine in Gospodarska zveza slovenskih kmetijskih zadrug sta se v letih pred drugo svetovno vojno skromno približevali temu ameriškem vzgledu. Sedaj napovedana nova Zadružna zveza Slovenije in tajništvo za kmetijstvo pri slovenskem Izvršnem svetu bi morala razviti sistematičen program in akcijo za obnovitev, utrditev in produktivno rast sloven-

skih družinskih kmetij. Brez izrednih ukrepov ta zanemarljeni slovenski problem ni rešljiv. Zapostavljene slovenske kmete je treba globoko prepričati, da ima družinsko kmetovanje nepreklicno bodočnost.

ZAKON O TISKU

Zbor narodov zvezne skupščine je na seji 1. marca zavrnil predlog, naj bi po hitrem postopku sprejeli predlog o preprečevanju zlorab svobode tiska in drugih občil. Poslanci so izjavljali, da predlog uvaža daljnosežno cenzuro občil in da ga je zato treba temeljito pretresti po rednem postopku. Predlagatelj zakona je bil odbor družbenopolitičnega zbora zvezne skupščine za notranjo politiko, ki se je poparjeno sestal 15. marca. Predsedujoča Ljiljana Maneva je rekla, da tega zakonskega osnutka ne razumejo prav, ker da odbor ni hotel napasti svobode tiska, marveč z zakonom urediti nekaj, kar po ustavnih dopolnilih spada v pristojnost federacije. Poslanec Staniša Stankovič je obdolžil vsa občila, da so napačno obvestila javnost o osnutku zakona. Aleksa Brajevič je v imenu predsedstva zveze novinarjev izjavil, da zveza v omenjenem osnutku vidi "hudo nasprotje celotnemu našemu samoupravnemu razvoju". Če bi ga sprejeli, bi tako zaostril režim prepovedi, da "takega v naši državi še ni bilo in ga ne poznajo niti v večini držav. Poslanec Franc Šetinc je rekel, da so se napačno lotili sestavljanja osnutka, ker so začeli govoriti o zlorabah svobode tiska, ne pa o svobodi tiska. Povedal je, da se je o osnutku razvil pogovor v socialistični zvezi, med predstavniki izvršnega sveta, novinarske organizacije in javnega tožilstva, ki so izrekli vrsto bistvenih pripomb.

Odbor je ostal pri svojem, da je zakon treba sprejeti, da ne pomeni administrativnega omejevanja svobode tiska, marveč ureja tiste reči, za katere so pristojni državni organi, da se zakonski osnutek ne nanaša predvsem na dnevni tisk, ampak na razne tiske, letake in publikacije. Pristal pa je na široko javno razpravo o osnutku zakona in ga torej nič več ne vsiljujejo po hitrem postopku.

Skupne neporavnane obveznosti negospodarstva, ki so jih uporabniki morali prijaviti do 15. novembra lani, so znašale 7522 milijonov dinarjev, od tega 4072 milijonov za investicije. Od tega dolguje federacija 126 milijonov, republike 2421 milijonov, pokrajini in občine pa 766 milijonov dinarjev. Kulturne organizacije 1249 milijonov, družbeni skladi 1006 mn, interesne skupnosti 820 mn, in skladi izobraževanja in kulture 420 mn. Gospodarstvo pa je v istem času prijavilo 9657 milijonov terjatev. Razlika 2135 mn dinarjev med prizanimi dolgi in prijavljenimi terjatvami izvira iz dejstva, da od 37.612 negospodarskih uporabnikov sredstev 8676 ali 23% ni predložilo nobenih poročil, čeprav bi to morali po zakonu. Generalni direktor službe družbenega knjigovodstva Anton Polajnar je postregel s temi podatki 16. februarja. Njegova služba zdaj preverja prijave.

V Jugoslaviji imajo 23 igralnic. Od teh so zdaj tri zaprli (v Beogradu, Vrnjački Banji in na Zlatiboru). Štiri igralnice upoštevajo predpise, šest pa jih povsem ignorira.

UMAZANA VLOGA 'Primorskega dnevnika'

(Dopis)

V Italiji se mrzlično pripravljajo na volitve v poslansko zbornico. Te so prišle zaradi vladne krize nepredvideno in našle večino političnih strank nepripravljenih. Slovenska narodna skupnost v Italiji, v deželi Furlaniji - Julijski Benečiji (Primorski) se je ponovno znašla politično razpeta med skrajno levico, komunisti, socialisti in socialproletarci ter politično samostojno slovensko skupino.

Tržaška "Slovenska levica" (SL) se je odločila, da bo podprla kandidaturo dosedanjega poslanca na komunistični listi, Slovenca, zmernega Albina Škerka, ki ima kot Slovenec res najboljše izgleda, da bo ponovno izvoljen v poslansko zbornico. Obenem je SL poudarila, da ta njena odločitev, ki je sad stvarne presoje sedanjega političnega stanja, nikakor ne spreminja njenega načelnega stališča, da naj se slovenski ljudje ne vključujejo v italijanske stranke.

Tržaška slovenska skupnost (SS) skupno z goriško Slovensko demokratsko zvezo (SDZ) dolgo ni zavzela dokončnega stališča o volitvah, čeprav naj bi se po prvih poročilih vložila v Rimu lastno slovensko listo. Zdaj je jasno, da ne bo nobene slovenske liste.

Zamujanje SS in SDZ z volilnim proglasom je dalo vetra v jadra PRIMORSKEMU DNEVNIKU, ki je začutil neko praznino, kjer bi lahko ribaril v kalnem, in je po dolgem času spet prišel s svojo pravo barvo na dan. PRIMORSKI DNEVNIK je formalno nestranski in neodvisen list, glasilo Slovenske kulturno gospodarske zveze (SKGZ), ki je v resnici bolj gospodarska kot kulturna, saj deluje predvsem na podpori komunistične Ljubljane, oziroma beograjske struje v Ljubljani. Predsednik SKGZ, Boris Race, je med Slovenci v Italiji zaslovel posebno potem, da je prodal prvotno zemljišče, namenjeno za gradnjo slovenskega Kulturnega doma, ki je imelo izredno lepo lego ob morju, v bližini mestnih in izvenmestnih prometnih zvez. Tam se sedaj bohota hotel Jolly, slovenski Kulturni dom pa ždi v odročnem predelu mesta.

Toda taki pojavi "slovenske" Ljubljane nič ne motijo, najmanj pa njene probeograjske in prosrbske skupine, ki si je po zadnjem pogromu proti naprednim komunistom na Hrvaškem ponovno utrdila svoj položaj, dasi se na zunaj vidno ni nič spremenilo. Vendar so podružnice jugopartije v zamejstvu, tako v Trstu PRIMORSKI DNEVNIK, ponovno dobile večji manevrski prostor za nečedno postopanje v politični tekmi z neodvisno slovensko politično skupino. Boječ se, da bi se SS in sploh slovenstvo na zadnjih političnih volitvah še okrepilo, ker je Slovenska skupnost edina imela uspeh pri borbi za pravi-

ce Slovencev v Italiji (nasproti KPI, ki je po sestavi svojega državnega aparata nacionalistična, pa naj posamezni tržaški komunisti še tako prisegajo in prepričujejo Slovence o nasprotnem ter zanikajo poitalijančenje tržaškega slovenskega delavstva), je PRIMORSKI DNEVNIK zakulisno označil Slovensko skupnost za desničarsko (PD, 14.3.) To pa zaradi tega, ker je nekaj njenih članov vstopilo v pokrajinski odbor vsedržavne kmečke organizacije "Col-diretti". Sedaj PRIMORSKI DNEVNIK pozablja na svojo sramotno propagando za nacionalistično italijansko KPI (Albin Škerk kot posameznik ne more v ničemer spreminiti njenega aparata) in pravi, da imajo slovenski kmetje na Tržaškem lastno organizacijo, Kmečko zvezo. Toda kolikšno je število članov Kmečke zveze in kolikšno sploh slovenskih kmetov ter kakšne uspehe imajo v spopadu z mogočno državno birokracijo, tega PRIMORSKI DNEVNIK več ne omenja, ker bi moral potem priznati, da so uspehi več kot majhni. - Enako kot na Koroškem, Slovenci naj bi bili sposobni biti samostojni le kot kmetje, pa čeprav je delež teh v celotnem slovenskem prebivalstvu majhen. Ko pa gre za nastopanje slovenske skupnosti kot celote, tedaj smo po pojmovanju naše četrtinteligence "majhni" in se moramo nasloniti na "napredne" in "bratske" sile.

To popolnoma ustreza ciljem velesrbskega Beograda, ki je uspel Slovence kot narod in Slovenijo popolnoma izključiti iz mednarodnega dogajanja in poročanja ter iz spomina svetovne javnosti. Po zlomu Hrvaške je "samoupravni" beograjski kapital začel svoj pohod tudi na Slovenijo, ki postaja iz province še kolonija. To je začetek konca.

KLIC TRIGLAVA

Ker še vedno ni mednarodnega sporazuma o nekem trdnem razmerju med različnimi valutami, smo se odločili, da rešimo vprašanje naročnine Klica Triglava na podlagi povprečnega tržnega tečaja v zadnjih šestih mesecih. Podrobnosti so objavljene na zadnji strani. Glavne spremembe so sledeče: naročnino smo zvišali v Angliji od £1,50 na £1,80, v Franciji od 15.- Fr. na 20.-Fr. in v Avstriji od 50.-šil. na 70.-šil. na leto. Naročnina v nekaterih drugih deželah je ostala ista, ker se je izboljšal valutni odnos napram angleškemu funtu. Za dežele izven Evrope, v kolikor ni to izrecno navedeno, znaša naročnina en in pol angleškega funta v odgovarjajoči valuti.

Ukinili smo poverjeništvu v Italiji, ker lahko sedaj vsi naročniki v zahodni Evropi (vključno Skandinavija), nakazujejo naročnino potom mednarodne poštne položnice. Nova naročnina velja od 1. januarja letos. Prizadete naročnike prosimo, da te spremembe upoštevajo. Kot vse drugo, je tudi Klic Triglava postal žrtev naraščajočih stroškov in mednarodne monetarne krize, ki še traja.

Uprava.

PROBLEMATIKA NARODNE SPRAVE

Zadnje čase se slišijo predlogi o narodni spravi. Rodna Gruda, partijsko glasilo za izseljence vabi tudi politične emigrante v domovino z obljubo, da jim bodo pomagali v vseh možnih ozirih, da se vključijo v domače razmere, da jim bodo priznali pokojnine in vse ostale socialne pridobitve. Politična aktivnost bi se seveda morala omejiti na konstruktivno kritiko in participacija v javnem življenju se mora vršiti v okviru obstoječe "politične stvarnosti", pač tako, kot velja za vse ostale državljane.

Slovenski politični emigranti, ki smo zapustili domovino leta 1945 in seveda tudi še kasneje v prvi vrsti zaradi politične diktature doma in tudi premnogi ekonomski emigranti, ki smo na žalost šele v tujini videli politično demokracijo na delu in ne samo na papirju, ne moremo sprejeti kakega dialoga in narodne sprave ako niso podani vsaj nekateri bistveni pogoji, ki bi mogli pripeljati do sodelovanja in sprave.

ČLOVEŠKE PRAVICE

Splošna Deklaracija človeških pravic, objavljena od Organizacije združenih narodov (OZN), resolucija 217A (111), podpisana tudi od SFRJ, pravi med drugim:

Ker so prirojeno spoštovanje in enake ter neodpravljive pravice vsem članom človeške družbe podlaga svobode, pravice in miru na svetu,

Ker priznavamo pravico svobodnega govora in pravico živeti brez strahu,

Ker je bistveno, ako ne želimo prisiliti ljudi, da se zatečejo k zadnjemu sredstvu, to je upor proti tiraniji in zatiranju, da so človeške pravice zaščitene po zakonu,

IZJAVLJAMO

1. Vsi ljudje se rodijo svobodni, z enakim dostojanstvom in z enakimi pravicami.
2. Vsakomur so brez razlike priznane vse pravice in svoboščine, ki so navedene v tej izjavi, ne glede na raso, barvo, spol, jezik, vero, politično ali drugačno prepričanje, na narodni ali socialni izvor, imetje, rojstvo ali na kakršenkoli drug položaj.
3. Vsak posameznik ima pravico do življenja, svobode in osebne varnosti.
5. Nihče ne bo podvržen mučenju, niti krutemu, nečloveškemu ali poniževalnemu ravnanju ali kaznovanju.
6. Vsakdo ima povsod pravico do priznanja svoje pravne osebnosti.
10. Vsakdo ima popolnoma enako pravico, da neodvisno in nepristransko sodišče razpravlja o njegovem primeru pravično in javno ter da določi njegove pravice, dolžnosti in utemeljenost vsake obtožbe proti njemu.
12. Nihče se ne sme samovoljno vmešavati v zasebno življenje, družino, dom ali dopisovanje posameznikov in

napadati njihove časti ter njihovega ugleda. Vsakdo ima proti takemu vmešavanju ali napadom pravico do zaščite po zakonu.

13. Vsakdo ima pravico zapustiti vsako, tudi lastno državo in vrniti se v svojo državo.
14. Vsakdo ima pravico, da pred preganjanjem išče in uživa zavetišče v drugih državah.
17. Vsakdo ima bodisi sam ali v zvezi z drugimi pravico do lastnine.
19. Vsak človek ima pravico do svobode mišljenja in izražanja, to vsebuje pravico, da ga zaradi njegovega mišljenja nihče ne nadleguje, in pravico, da išče, sprejema in razširja sporočila in ideje s katerim koli izraznim sredstvom ne glede na državne meje.
20. Vsakdo ima pravico do svobodnega miroljubnega zborovanja in združevanja.
21. Vsakdo ima pravico biti udeležen pri vodstvu javnih zadev svoje države bodisi neposredno ali po svobodno izvoljenih zastopnikih.
26. Vstop v visoko šolo mora biti vsem enako mogoč na osnovi usposobljenosti.
29. Pri izvrševanju svojih pravic in uživanju svoboščin je vsakdo podvržen samo omejitvam, katere določa zakon z namenom, da se zajamči priznanje in spoštovanje pravic in svoboščin drugih ljudi in da se zadosti pravičnim zahtevam morale, javnega reda in splošnega blagostanja v demokratski družbi.

Večina Slovencev, mogoče z izjemo nekaterih partijcev, na žalost vemo, da so gornje pravice, ki so v glavnem bile že znane in priznane s francosko revolucijo, v SFRJ nespoštovane. Skoraj vsi, tudi ekonomski emigranti, smo bili v eni ali drugi prikrajšani.

Slovinci ne uživamo politične svobode, ki nam po členu 19 pritiče. Nujen pogoj bi bila dopustitev več strank. Ako se komunisti ne bojijo svobodnih volitev in ako res mislijo, da se večina ne bo izneverila, jim gornji pogoj ne bi mogel biti tako težak.

Svoboda tiska: Logična zahteva politične emigracije, za začetek je, naj dovolijo prosto pot zamejskemu in zdomskemu tisku. Kot smo razbrali iz razprave Slovenskega parlamenta, prihaja zaenkrat v domovino 5 (beri pet) izvodov zamejskega tiska po legalni poti. Pred nami je torej še dolga pot do normalizacije v tej zadevi.

Pokolj domobrancev in ostalih političnih nasprotnikov po vojni je bilo tako grobo kršenje najosnovnejših človeških pravic, da zahtevamo preiskavo tega zločina. Krivce staliniste ali trockiste, ali kakor že hočete, jetreba imenovati in kaznovati; sedaj je skrajni čas, da se v tej zadevi nekaj ukrene; mi zunaj ne moremo priti do informacij, kdo je dal direkten nalog za ta zločin, komuni-

sti doma do teh podrobnosti še lahko pridejo. Po zaslugi politične emigracije so ti zločini danes poznani in že del zgodovine; dolžnost vseh poštenih in idealnih komunistov, ako obstojajo, je, da oni sprožijo razpravo o tem.

IZ "PRAŠKE POMLADI"

Analizirajmo še program Češkoslovaške komunistične partije, sprejet od Centralnega Komiteja (CK) 5. Aprila 1. 1968. Kot znano, je bil Josip Broz tako navdušen nad Dubčekom, da je letel v Prago in mu nudil vso možno pomoč pri demokratizaciji komunistične partije.

"Politične partije v naši deželi ne morejo izključiti delavskih organizacij in drugih delavnih ljudi od direktnega vpliva na državno politiko. Socialistična državna sila ne more biti monopolizirana po eni partiji ali koaliciji partij; Narodna fronta (OF) mora biti odprta vsem ljudskim organizacijam.

Izvajanje ustavne svobode združevanja mora biti z jamčena brez kake birokratske intervencije in brez monopola posameznih organizacij. Omejitve na tem področju so lahko samo po zakonu, ki lahko določi, kaj je protidružbeno, prepovedano in kaznivo. Delavnemu ljudstvu ne bo oblast več določala s svojevoljnim tolmačenjem zakona, katere informacije lahko dobijo in katere ne, kaj lahko izjavijo javno in kaj ne, v kateri zadevi lahko javno mnenje igra vlogo in v katerem ne.

Zakonske določbe morajo točneje jamčiti svobodo govora manjšinskih interesov in mnenj.

Postopoma moramo z zakonom določiti, kako bolj dosledno jamčiti osebne pravice in lastnino državljanov; še posebej moramo odpraviti določbe, ki postavljajo državljanje v neenak položaj proti državi in drugim ustanovam. V bodoče moramo preprečiti, da se ne bi različni organi ozirali na pravice in interese posameznih državljanov, kar se tiče osebne lastnine kot hiš, vrtov itd. Potrebno bo uveljaviti kompenzacijski zakon za vso škodo, ki je bila povzročena državljanom in organizacijam po nezakonski odločbi državnega organa. Resen je položaj v pogledu rehabilitacije komunistov in nekomunistov, ki so bili žrtve legalnih prekrškov. Partija se zaveda, da ljudje, ki so bili po nedolžnem preganjanju in obsojenju, ne morejo dobiti povrnjenih zgubljenih let; vendarle bo partija napravila vse, da se izbriše vsaka senca nezaupanja in ponižanja, katerim so bile podvržene žrtve, družine in sorodniki."

Gornje so izjavili Dubček in prijatelji. Če so vsi iskreno mislili, je težko kar soditi, ker se po eni strani vije skozi njihove izjave ideja, da naj bodo komunisti še vedno avantgarda vse politike, po drugi strani pa so pokazali gotovo mero liberalizacije.

Dogodki leta 1948 in strašna ekonomska kriza, je komuniste v Jugoslaviji prisilila, da so do državljanov popustili, četudi ne še v celoti in tako kot bi morali, v skoraj vsem javnem življenju, tako na polju osebne svobode, vere, svobodnega gibanja v inozemstvo, nacionalnega izživlja-

nja. Doma lahko kritiziraš levo in desno, z izjemo političnega polja, kjer vlada partija stoprocentno in kjer ni niti najmanjša kritika dopustna. Celo med komunisti samimi, kot smo videli lani v Slovenskem parlamentu v zadevi 25 poslancev, ni dopustna niti senca demokracije. V tem pogledu ne dajejo komunisti po mojem mnenju nobenega upanja, ki bi vodilo k enakopravni narodni spravi v bližnji bodočnosti. Vse razlikovanje komunistov na staliniste, kominformiste, mlade, moderne, progresivne se razbijejo ob morebitni delitvi ali odpovedi oblasti, ki je za ene ali druge nesprejemljiva in nerealna.

USODA LAKAJEV

Na Koroškem obstaja formalna nestrankska slovenska organizacija Zveza slovenskih organizacij ZSO, ki jo plačuje Ljubljana in jo poseblja dr. Franci Zwitter. ZSO izdaja list SLOVENSKI VESTNIK, ki slovi po tem, da se rad zapleta v čudna protislovja. Pred časom se je, kljub slovenskemu imenu, sprivil nad celovško Mohorjevo družbo, ki je nameravala kupiti vetrinjski grad za dijaški dom. Da bo lahko tam nastal center emigrantske protijugoslovanske propagande, je sugeriral deželni koroški vladi, ki je socialistična in jo ZSO, ki naj bi bila nestrankska, lakajsko podpira. Ta je tistikrat z omenjenim razlogom, kako bi utegnilo škoditi "prijateljskim" meddržavnim odnosom (z Ljubljano!), prodajo gradu prepovedala. Ljubljana je temu podvigu ZSO oziroma dr. Zwittera nekoliko dvomljivo poploskala, ker je pravilno sumila, da se za vsem tem skriva spletkar njenega služabnika, ki hoče služiti dvema gospodarjema in dobivati dvojno plačo. To videč, se je služabnik poslej izogibal podobnih dvomljivih dokazov vdanosti, a je zašel v nova protislovja.

Ob zadnjih deželnih in državnih volitvah je ponovno na vse pretege navijal za socialiste. Po zmagi letih je širokoustno pisal: Ta vlada bo rešila vsa odprta manjšinska vprašanja. Zvenelo je kot trkanje na prsi: Vidite sedaj slovenski Korošci, kolikor ste me in kolikor me še boste poslušali, kako lepe urice se vam (nam!) obetajo. Z velikim pompom je razglašal, kako je socialistična vlada na Dunaju dala podravski kmetijski šoli pravico javnosti. Toda sedaj Zwitterovo glasilo nenadoma toži. Koroška deželna vlada, ki je tudi socialistična, je pripravila "načrt" za dvojezične napise in ga predložila dunajski vladi, ne da bi sploh vprašala koga od slovenske manjšine. Načrt je zato tudi temu primeren: dvojezične napise naj bi dobilo nekaj zakotnih vasi in s tem naj bi se izpolnila državna pogodba. - Zakaj sedaj tarnati, dragi dr. Zwitter, saj so to novo potegavščino začeli prav koroški socialisti, za katere ste včeraj navijali s celim svojim aparatom? Zares lepo Vam plačujejo Vašo "vdanost", toda končno Vi osebno ne boste nič prikrajšani, opeharjeni bodo le slovenski ljudje.

Z.R.

Slovenska Madona

Od domovinskega dopisnika

SIJ SLOVENSKE SVOBODE je v svoji 15. in 16. številki lani prinesel izpod peresa Mirka Javornika izčrpno kritiko slovenskih dni in slovenske kapele v Washingtonu. Listu je treba priznati, da se pogumno loteva razkrivanja čitalniških narodnih mitov, ki so nam prinesli že toliko politične in narodne škode. Na pisanje SIJA ne gledam s preveliko simpatijo, po moji oceni je precej nestrpno in pogosto v škodo slovenski skupnosti zaradi mnogih daleč preostrih kritik pomembnih slovenskih osebnosti, kot pa bi jih ti resnično zaslužili. Toda proč z občutljivostjo! Vsi se lahko zanesemo drug na drugega, če nam je prva skrb za slovensko skupnost, zato se trezno pomenimo in iznesimo predloge, ne da bi si gledali na vsako besedo, ako bi mogoče ne izzveneale rahlo pretrdo. Za naše sožitje je važen duh besed in smisel dejanj.

Washingtonska parada je tudi nas domovince motila. Že izbira brezjanske Marije Pomagaj za "slovensko Madonno" ni pravilna. Vse narodnosti izberejo svojo Marijo zaradi njene povezanosti z narodnozgodovinskimi dogodki ali s starodavno tradicijo. Slovenci pa nismo narod, ki je nastal v prejšnjem stoletju kot Brezje. Pred več kot tisoč leti smo imeli svoji državi Panonijo in Karantanijo, kjer so se naši predniki pokristjanili in že od vsega začetka častili Marijo s posebno ljubeznijo. Ugotoviti bi bilo treba, katera njena podoba se je skozi stoletja med Slovenci najbolj ohranjala, in katero Marijino svetišče s sliko Marije ima najbolj častljivo tradicijo.

Vsekakor to ni Marija Pomagaj, ki jo je naslikal Lauer v prejšnjem stoletju, ko se je po njeni priprošnji rešil iz ječe. To je čisto zasebni in ne zgodovinski narodni dogodek. In tudi sama podoba ni izvirnik, ampak znani lik Maria Hilf, ki ga vidite po vsem nemškem svetu in tudi v romanskem. Zato si ne morem predstavljati, da si bo Amerikanec, ko bo videl "slovensko" Marijo v Washingtonu in potem ko je prepotoval Nemčijo in Avstrijo in videl tolike Maria Hilf, predstavljal za to podobo neko posebno slovensko narodno skupnost.

Marija Pomagaj tudi ni simbol našega naroda kot skupnosti. V slovenskih pesmih jo naše ljudstvo opeva predvsem kot Mater in kot Kraljico. Za Pomagaj pa se obračamo k njej kot posamezniki in kot taki smo čisto enaki vsem ljudem drugih narodov, vsi imamo tihe zaupne prošnje do Marije. Toda ta pomagalski duh našega polizobraženstva, ki je v tem primeru tudi brezjansko Marijo ponarodil, ni nič drugega kot izraz neke primitivnosti, nekkih mitov in na hitro pripravljenih narodnih simbolov iz čitalniških časov, ki se jih slovensko pisatelj-pesništvo do danes ni rešilo. Danes pa je že skrajni čas, da našo narodno preteklost očistimo tlačanskih in hlapčevskih mitov, saj drugi narodi, celo ve-

liki, skozi zgodovino niso nič manj tlačani, imeli mnogi prav tako tuje vladarje in njihov narodni jezik prav tudi ni bil upoštevan.

Da so Brezje tako množično obiskana božja pot, pride samo od tega, ker imajo zelo ugoden položaj. Ležijo v ravnini, blizu ceste in železnice in blizu Ljubljane, kjer živi na kupu največ slovenskih ljudi. Zato bi lahko bili Slovenci edinstven tehniški duh, ki naj bi se začeli množično zatekati k Mariji Pomagaj, potem ko so iznašli železnico in ko so dobili božjo pot v dolini, zadosti blizu?

Nekaj podobnega je tudi s "slovenskim" grbom. Žal ostane samo grb Celjanov in ga večina Slovencev tudi pozna kot takega. Resničen znak slovenske državnosti je brez dvoma knežji kamen. Kakšne pa so slovenske barve bi bilo treba še raziskati, gotovo pa te niso iz kranjske zastave, ki je bila potrjena leta 1836 od cesarske vlade (tukaj nekateri pozabijo na svoje pojmovanje tisočletnega podložništva tujim vladarjem in so brez pomislekov za "narodno" kranjsko zastavo). Izgleda, da je zares le stara Kranjska edina slovenska dežela, saj ima edina slovensko zastavo, slovensko Marijo, slovensko nošo (Gorenjska) in morda še kaj. Vse druge dežele so bolj ali manj "nemške" ali "italijanske", zato se kranjski ljudje niti ne potrudijo, da bi se zanjo zanimali. Celo izobrazenci imajo o nekranjskih slovenskih deželah zmedene pojme, v domovini kot v zdomstvu. Toda mogoče bi bilo koristno vzeti na znanje, da je prav drugje še marsikaj prastaro slovenskega, kar bi bilo treba brezpogojno zajeti v narodnodržavno tradicijo in simboliko.

U. S. I. S. V LJUBLJANI

Od našega sodelavca

Vlada Združenih držav Amerike je sklenila in se sporazumela z jugoslovanskimi oblastmi, da bo v Ljubljani letos pomladi odprla čitalnico in knjižnico Informacijske službe Združenih držav. V Washingtonu so tudi objavili, da bo predsednik Nixon poslal na otvoritveno svečanost svojega osebnega zastopnika, bivšega senatorja in mnogokratnega guvernerja države Ohio, Slovenca po rodu, Francka Lauscheta.

Eno kot drugo je značilno, saj gredo prizadevanja ameriške vlade zadnja leta prej v smer zapiranja ameriških uradov širom sveta kot pa odpiranja novih. Da se je vlada odločila prav obratno, je brez dvoma velika zasluga senatorja Lauscheta, ki se je že dolgo časa prizadeval, da bi ZDA odprle v Ljubljani svoj konzulat. To se sicer ni zgodilo, vendar pa je Amerika pokazala dobro voljo, ki jo je pač treba priznati.

Ko je član predsedstva SFRJ Marko Bulc predočil poslušajočim partijcem, da vse preveč uvažajo luksuzne predmete in pri tem navedel izdatek 33 milijonov dolarjev za kavo, je vstopil natakark s pladnjem skodelic in krožnikov ter vsem navzočim postregel s - kavo.

Od meseca do meseca

ČRNE KOZE IN ČRNA BORZA

Prvič po štiridesetih letih so se v Jugoslaviji marca pojavile črne kozе in povzročile precejšen poplah. Do 4. aprila je bilo že 148 obolelih, od katerih jih je 25 umrlo. Prve primere so zaznali 14. marca v vaseh Damnjane in Ratkovci blizu Djakovice na Kosovu. Po vsej verjetnosti so jih prinesli muslimanski romarji s srednjega Vzhoda. Dva dni kasneje so laboratorijsko potrdili diagnozo koz in 17. marca je zvezni sekretariat za delo in socialno skrbstvo izdal uradno sporočilo, da so se na Kosovu pojavile kozе, da so vsi bolniki in tisti, ki so bili z njimi v stiku, v strogi izolaciji v bolnišnici in da sta ogroženi vasi v karanteni.

Vse naj bi bilo torej v najlepšem redu in pod kontrolo, toda že 10. marca je v Beogradu umrl bolnik, čigar boleznj niso mogli ugotoviti. Bil je učitelj iz Novega Pazarja, ki je bil na izpitu v Prizrenu na Kosovu in je po povratku domov zbolel. Iz Novega Pazarja so ga 8. marca poslali na kožni oddelek bolnišnice v Čačku, od tam pa naslednjega dne na kliniko za kožne boleznj v Beogradu in nato na traumatološki oddelek 1. kirurške klinike v Beogradu, kjer je revež umrl, ne da bi doktorji odkrili, kaj mu je. Čez deset dni, 20. marca, je zbolel njegov brat v Novem Pazarju in doktorji v krajevni bolnišnici so ugotovili kozę. Zasumili so, da je tudi umrlj brat utegnil imeti kozę. Opozorili so bolnišnice v Čačku in Beogradu, kjer so 22. marca v ogroženih oddelkih uvedli karanteno in izolirali vse, ki so bili z bolnikom v stiku. Obenem so že ugotovili prve primere koz v Beogradu. Začeli so s cepljenjem, a so naslednjega dne še izjavljali, da v Beogradu ni koz. V isti sapi so 23. marca odločili, da bodo vsi prebivalci Beograda obvezno cepljeni proti kozam.

Na zunaj je bila beograjska odločitev le ukrep iz previdnosti zaradi izbruha koz na Kosovu, kjer je bilo 22 potrjenih primerov koz in sta dva že umrla. Uradna molčečnost pa ni zavrla zasebnih govoric, ampak jih je nasprotno še pospešila. Po Beogradu so krožile strahotne zgodbe, kot da preži črna smrt za vsakim vogalom. Ljudje so navalili na zdravstvene postaje, kjer so opravljali cepljenje. Po zakonu bi itak morali vsi Jugoslovani biti cepljeni proti kozam že kot otroci. Toda imuniteta se s časom razgubi, po mednarodnih vodilih traja tri leta po cepljenju. Poleg tega marsikdo sploh ni bil cepljen, deloma zaradi zanemarjene zdravstvene službe po nekaterih krajih in deloma paradoksnjo zaradi predobre zdravstvene službe; mnogi zdravniki v Beogradu so se izognili cepljenju svojih otrok, ker so se bali mogočih komplikacij bolj kot malo verjetne nevarnosti boleznj, od katere že 40 let nihče ni zbolel. Poleg vznemirljivih govoric se je v Beogradu pojavila tudi grda oblika črne borze. Ljudje z zvezami so si preskrbeli hiperimuni gama globulin, ki ga pridobivajo iz krvne plazme ljudi, ki so bili cepljeni ali so preboleli kozę in ki je edino zdravilo proti kozam. Gama globulina ni na pretek, kot na primer ni na pretek krvi za transfuzije. Potrebni bi ga bili bolniki v bolnišnici, a preko

zvez in podkupnin so se pulili zanj zdravi.

Šele 25. marca, tretji dan po odkritju koz v Beogradu, so javno opozorili vse, ki so bili v omenjenih dveh beograjskih bolnišnicah in v bolnišnici v Čačku, naj se zglase pri zdravniku, ker so bili morda v stiku s sumljivim virom koz. Dva dni kasneje je bilo splošno cepljenje v Beogradu že skoraj končano. Beograjski podžupan Vukos je izjavljal, da je panika nepotrebna, da je cepiva dovolj in da se cepljenje nadaljuje. Toda Titu se je zdelo, da je bolje, da ostane na Brionih in ne potuje v Beograd na skupno sejo predsedstva ZKJ in predsedstva SFRJ, ki naj bi naslednjega dne razpravljala o zunanji politiki. Seja je bila odpovedana. Tega dne, 27. marca, je republiški sekretar za zdravstvo izdal odredbo o obveznem cepljenju v Sloveniji.

Končno je 28. marca javnost zvedela resnico o kozah. Uradno so tega dne sporočili, da so v Beogradu že trije umrli za kozami, in razložili celo zgodbo, kako so kozę prišle v Beograd z učiteljem iz Novega Pazarja, čigar boleznj niso bili ugotovili. Na Kosovu je bilo potrjenih primerov koz že 44 in so 3 umrli. V Beogradu je bilo 23 obolelih, v Čačku pa sedem in je eden umrl. Republiški sekretar za zdravstvo Zora Tomič je izjavljala, da v Sloveniji ni niti enega primera boleznj. Začelo se je množično obvezno cepljenje prebivalstva v Sloveniji. Naslednjega dne sta v Beogradu umrla še dva bolnika, tako da je število žrtev koz naraslo na pet, med njimi ena bolniška sestra. Obolelih je bilo 29, med njimi 7 zdravstvenih delavcev, poleg tega pa je bilo še 19 sumljivih primerov. Na Kosovu je bilo že 77 primerov, od katerih je do takrat 8 umrlo.

31. marca je število obolelih na Kosovu naraslo na 94 in število smrtnih primerov na 13. V Beogradu je zbolel še eden, tako da jih je bilo skupaj 30. V Čačku jih je bilo 10 (1 umrl), dva pa v vasi Bresnica v občini Čačak. Boleznj se je pojavila v dveh novih krajih: eden je zbolel v vasi Trnjane pri Požarevcu, eden pa v Plavu v Črni gori. Z dvema primeroma v Novem Pazarju, od katerih je eden umrl, je bilo vsega skupaj 140 obolelih za kozami, od katerih jih je 20 umrlo. Zdravniki v Beogradu so smatrali, da so boleznj zaježili. Inkubacijska doba traja 12 do 14 dni, s cepljenjem pa v petih dneh dobiš imuniteto. Prebivalstvo Beograda je bilo cepljeno, vsi, ki so morda bili v stiku s prvim bolnikom, so bili v karanteni, tako da se ni bilo več bati množične epidemije.

Na Kosovu je šlo cepljenje bolj počasi od rok. Medtem ko so v Beogradu v treh dneh cepili več kot 1 milijon ljudi, je cepljenje prvega milijona na Kosovu trajalo dva tedna in ostalo je še okrog 200.000 necepljenih. Toda karantena je bila zelo stroga in tudi učinkovita. Vasi, kjer se je boleznj začela, sta bili odrezani od sveta, tako da sta imeli težave s preskrbo, a epidemija je bila ukročena. Nevarnost so predstavljali morebitni nosilci boleznj, ki so se okužili, preden so bile kozę odkrite. Delavec s Kosova je zanesel kozę v Hanover in tam povzročil preplah. Da bi preprečili prenašanje boleznj, je slovenski izvršni svet že 30. marca zahteval obvezno

cepljenje po vsej Jugoslaviji in prepoved kretanja iz ogroženih področij. Od sosednih držav je Bolgarija prva zaprla mejo. Zahodnoevropske države, kjer je zaposlenih mnogo Jugoslovancev, so zahtevale potrdila o cepljenju koz. v Nemčiji in Avstriji so se razširile govorice, da so v Jugoslaviji napredaj ponarejena potrdila. Še v sami Srbiji potrdilom niso vselej verjeli; inšpektorji, ki so na cestah proti Beogradu pregledovali potnike, večkrat niso zahtevali potrdil, ampak vidne znake nedavnega cepljenja na roki.

Beograjčani so se šalili, da tistih z najnižjimi osebnimi dohodki ne bi bilo treba cepiti, kajti če prežive ob taki plači, jih tudi koze ne bodo ugonobile. Jezili pa so se na muslimanske romarje, ki so prinesli bolezen v deželo. Zvezni sanitarni inšpektorat je že pred meseci pozival romarja v Meko, naj potujejo z letalom. Letala iz Meke so v Beogradu posebej dezinficirali, pregledali potnike, dezinficirali njihovo obleko in prtljago ter uničili hrano in vodo, ki so jo nosili s seboj. Po opozorilu Mednarodne zdravstvene ustanove so se namreč bali kolere. Od 2500 romarjev letos pa jih je polovica potovala z avtobusi, kar se oblastem zdi bolj nevarno, ker menda ne zaupajo zdravstveni kontrolniki na meji. Kar se koz tiče, bi potovanje z avtobusom bilo varnejše, ker bi se znaki bolezni pokazali morda že med potjo. Ljudske govorice so že iznašle hadžija s Kosova, ki je baje prinesel koze s prtljago, ne da bi sam zbolel. Zdravniki pravijo, da to ni mogoče. Nosilec bolezni je bil sam vsaj lažje bolan. Kljub znanstvenim zagotovilom, da se koze prenašajo le neposredno, pa imajo Kosovčani težave pri prodaji svojih pridelkov v drugih delih države.

DRŽAVNA VARNOST

O državni varnosti sta razpravljala 14. marca odbor zbor narodov in družbenopolitičnega zbora zvezne skupščine. Zvezni sekretar za notranje zadeve Luka Banović je povedal, da je sovražna dejavnost naperjena proti ustavni ureditvi, toda tisti, ki rovarijo, so v glavnem znani. "V novejšem času je sovražna dejavnost glede na nekatere svoje oblike in glede na to, do kolikšne mere je družbeno nevarna, narekovala zavoljo obrambe pridobitev revolucije določene ukrepe, predvsem politične, pa tudi administrativno-represivne," je dejal Banović. Sovražnik si zdaj predvsem prizadeva spodkopati temelje našega družbenopolitičnega sistema ter zasejati razdor med našimi narodi in narodnostmi, "kar v izrazitejši obliki dobiva značilnosti kontrarevolucije. Te razdiralne sile delujejo v tujini kakor tudi doma in se pri tem pogosto povezujejo med seboj ali pa v danih trenutkih samostojno nastopajo v vlogi nosilcev raznih antisamoupravnih in kontrarevolucionarnih dejavnosti." Pri tem gre za nacionalizem in šovinizem ter razne oblike propagande, ki vznemirja javnost in širi nezaupanje v trdnost političnega in gospodarskega sistema, v zasnovo splošnega ljudskega odpora in politiko neuvrščanja. Toda idejna in politična trdnost "naše družbene ureditve je bila za vse te sile porazna", je povedal Banović. Potem se je zavzel za več denarja za varnostne organe, da bi bili lahko bolje plačani in bolje opremljeni.

VOHUN PRED SODIŠČEM

Razprava proti Aleksu Kapičiću, ki je obtožen vohunstva za "neko" tujo državo, je bila že dvakrat odložena. Medtem so objavili, da je bil Kapičić konzul v New Yorku in naj bi torej vohunil v prid ZDA, čeprav tega doslej naravnost še niso povedali. Prvič je bila razprava odložena 23. marca, ker se zagovornik ni pojavil na sodišču. Drugič, 29. marca, je Kapičić odrekal pristojnost beograjskega sodišča, češ da živi v Budvi in da je bil tam novembra aretiran, ter zato zahteva, da mu sodi tamkajšnje sodišče. Nadalje je Kapičić zahteval ustavitev postopka, češ da je obtožnica neosnovana, sicer pa je zahteval javno razpravo. Beograjsko okrožno sodišče je nato razpravo odložilo, dokler ne pretrese Kapičićeve zahteve.

REMC ODPSTOPIL

Republiški zbor slovenske skupščine je 15. marca vzel na znanje odstop poslanca Toneta Remca, ki je bil lani zapleten v afero 25 poslancev in so mu spodnesli noge, ko se je oglasil pri študentih v Zagrebu. V svoji izstopni izjavi je Tone Remc zapisal: "Sprejemam politično kritiko odgovornosti zaradi mojega nastopa na plenum Zveze študentov Zagreba... vendar pa ne smatram, da bi me ta moja nesporna napaka že apriori diskvalificirala za opravljanje poslanske dolžnosti... Z nastopom na plenumu v Zagrebu sem, tako kot sem to delal dosledno že več let, poskušal še v zadnjem trenutku pospešiti že obstoječo idejno in politično diferenciacijo med študenti in tudi v vodstvu ZŠ Hrvatske in prispevati k postopni izolaciji ekstremnih klerikalno-nacionalističnih sil, ki so se silile ali nalepile na študentsko gibanje, hotel sem prispevati k politični uveljavitvi levo usmerjenih študentov - komunistov. Priznam, da sem precenil svoje subjektivne zmožnosti, napačno ocenil značaj zborovanja v konkretnem političnem prostoru in obstoječem razmerju sil. Dopusčam tudi možnost, da se je moj nastop mogoče zlorabljal tudi v smislu podpore nacionalističnim silam, za kar nosim obaektivno odgovornost. Ogorčeno pa zavračam obtožbe in podtikanja, da sem zavestno podprl akcijo nacionalističnih in kontrarevolucionarnih sil," je izjavil Remc.

SINDIKALNA KONFERENCA

Druga konferenca zveze sindikatov Jugoslavije se je vršila v Beogradu 21. in 22. marca. V pozdravnem pismu, ki so ga prebrali na konferenci, je Tito zapisal, da "v socialističnem samoupravljanju delavci potrebujejo moderen demokratičen in nenehno dejaven sindikat." V uvodnem referatu je sekretar sveta ZSJ Milan Vukasović dejal, da je družbenoekonomski položaj delavskega razreda še zmeraj nezadovoljiv. Gmotna podlaga samoupravljanja še ni bila bistveno razširjena, tako da so delovne organizacije udeležene v družbenem proizvodni le 68%. Banke in družbenopolitične skupnosti finansirajo dve tretjini gospodarskih naložb. Obveznosti iz posojil presegaajo sklade mnogih delovnih organizacij. Državni organi še vedno pretežno odločajo o delitvi denarja za družbene dejavnosti. "S temi sklepi se velik del presežnega dela odteguje neposrednemu odločanju delavcev, to pa ovira delavski razred v prizadevanjih, da bi s samoupravnimi sporazumi in

in družbenimi dogovori uredili odnose z družbenimi dejavnostmi na temeljih skupnih interesov," je dejal Vukasović.

V razpravi je bilo slišati nekaj ostrih besed, češ da je že lanska druga konferenca samoupravljalcev sprejela dobre sklepe, ki jih potem niso izvajali. Hudo so se pritoževali zaradi nerednega prejemanja osebnih dohodkov. Že Vukasović je povedal, da vsak šesti delavec osebnega dohodka ne dobi pravočasno. Delegati so se pritoževali, da zaradi nelikvidnosti trpe le neposredni proizvajalci in so zahtevali, naj bi tudi administraciji zavrli plače, kadar ni denarja za delavce. Vukasović je povedal, da je v desetih letih odstotek delavcev v delavskih svetih zdrknil s 76,2 na 67,6%, delegati pa so se pritoževali, da je delavcev malo celo v sindikalnih odborih.

Predsednik sindikatov Dušan Petrović je ob koncu dejal, da potrebujejo kritičen in samostojen sindikat in da morajo sindikati zaostri boj za stabilizacijo v gospodarstvu.

OBISKI

Obrambni minister Sovjetske zveze maršal Grečko je prišel na uradni obisk v Jugoslavijo 27. marca in s tem vrnil lanski obisk zveznega sekretarja za narodno obrambo gen. Ljubičića. Grečko je šel pogledat tudi Skopje, 31. marca pa ga je sprejel Tito na Brionih, 1. aprila se je z letalom vrnil v Moskvo.

Voditelj palestinskega osvobodilnega gibanja Jaser Arafat je bil na obisku v Beogradu od 28. do 31. marca. Pogovarjal se je s sekretarjem izvršnega biroja ZKJ Stanetom Dolancem in s funkcionarji Socialistične zveze in sindikatov, ki so palestinskemu gibanju obljubili nadaljno podporo in pomoč. V izjavah za tisk je Arafat obsojal načrt kralja Husaina o zvezni arabski kraljevini, ki da je naperjen proti Palestincem. V sporočilu o obisku Arafata so podpisali "pravično borbo palestinskega ljudstva" in obsojali izraelsko okupacijo in agresijo.

LETALSKA NESREČA

Letalo DC-9 Ljubljansko-beograjskega podjetja Inex-Adria je 19. marca zvečer treščilo na hrib južno od letališča v Adenu. Ubilo se je vseh trideset ljudi v letalu, vključno posadka petih Slovencev, trije piloti in dve stevardese. Letalo je letelo za "Egyptair" med Kairo, Dzedo v Saudijski Arabiji in Adenom in je treščilo v edini hrib v okolici Adena ob spuščanju na adensko letališče. Južni Jemenci so bili zelo nerodni in počasni s preiskavo in tudi Egipčani, ki so prišli na pomoč, niso dosti dosegli. Končno so iz Ljubljane poslali posebno letalao z gorsko reševalno ekipo, ki je z razbeljenih skal pobrala poslednje ostanke posadke in jih pripeljala na Brnik. O vzrokih nesreče še ni poročila, najbolj verjetno pa je ob slabi navigacijski opremi adenskega letališča in s slabimi napotki od kontrolnega osebja na letališču pilot zapeljal v hrib, ki ga v temi seveda ni videl.

USTAŠKA BOMBA 29. marca je bomba v prostorih Yugtoursa sredi Stockholma uničila pohištvo in papirje. Slabo uro po požaru je švedski tiskovni agenciji po telefonu neznan moški v slabi švedščini povedal, da je zastopnik "hrvaške socialistične gverilske vojske" in da namerava vreči v zrak vse prostore, v katerih potekajo "beograjski posli" ali ki služijo Jugoslovanskim diplomatom,

Ob robu

6. marca je Jože Šircelj v DELU filozofiral o "večini in manjšini" in se zgrozil nad mislijo, da bi ljudje, združeni okoli določenih interesov, skušali uveljaviti te interese mimo Socialistične zveze. Dokaj čudna logika, ko pa je vsakomur poznano, da Zveza komunistov uveljavlja svoje interese mimo Socialistične zveze že 27 let. To potrjuje tudi sama Širceljeva zaskrbljenost nad nezadostnim sodelovanjem komunistov v SZDL. Čemu naj bi komunisti sodelovali, ko pa itak odloča ZK in ne SZDL? Morda naj bi sodelovali zato, da ne bi SZDL zaplaval v kake druge vode? Če je temu tako, se je doslej že večkrat pikazalo, da je taka zaskrbljenost docela odveč - saj ima ZK na razpolago dovolj vijakov, da vsak tak poskus onemogoči. Najosnovnejši vijak je pri tem nedvomno denar. Kdor drži v rokah mošnjo, temu se ni bari, da bi zgubil vpliv. To so komunisti spretno prevzeli od kapitalistov. Komunistom se ni bilo treba nikdar truditi, da bi ljudi prepričali o čemerkoli. Ekonomski vijak - in v skrajnem primeru "glas delavskega razreda" - je bil zadosten, da se je vsaka manjšina, pa če je tudi bila sicer večina (svobodnih volitev itak ni nikdar bilo), premislila. Ako nek časopis ne izraža mnenja ZK, mu odgovarjajoči organ pristriže peroti z ukinitvijo dotacije. Ako nek odbor ne sledi poslušno določeni liniji, je kaj hitro razpuščen. Ako nek republiški organ ukrepa v skladu z mnenjem večine, ki ni pogodu "avantgardni", se mu zaprejo usta z ukazom partijskega vodstva. Ako nek poslanec ni "na liniji" ZK, ga "volilci odpokličejo. Ako gre za funkcionarja, zavis od tega, ali se dovolj spretno obrača po vetru, ker ga drugače spodnesejo - potem ko ga najprej v javnosti oblatijo. Ako gre za poklicnega človeka, mu naprtijo etikete teokratizma in protisamoupravljanja in vržejo na cesto.

O kakšni "večini in manjšini" torej more Šircelj filozofirati v obstoječem političnem sistemu v Sloveniji in Jugoslaviji? Tudi če bi bila recimo večina proti Kardeljevemu ali Popitovemu čvekanju, bi ta opozicija bila enaka pljunku v morje. Šircelj sanja, ko meni, da je manjšina lahko dobrodošla, "ker je po svoje dejavnik nadzorstva nad izvajanjem večinskega mnenja, hkrati pa kal, iz katerega utegnejo pognati čez leto in dan še boljše, še lepše mladike." Kot Maoističnih tisoč rož najbrže. Manjšina je lahko učinkovit dejavnik nadzorstva samo: ako so ji na razpolago ista sredstva propagande, publiciranja svojega mnenja in kritike kot so na razpolago večini in ako se ji ni treba niti politično niti gospodarsko bati za obstoj svojih pristašev. Šele v takih pogojih lahko eventualno postane "čez leto in dan" večina. Samo v taki svobodi bi se morali Kardelji, Dolanci, Popiti, Ribičiči in podobni ptiči truditi, da obdržijo večino za svoje "teze". Samo takrat bi se komunisti začeli potiti v SZDL. Samo ako bi manjšina predstavljala realno alternativo ljudem na oblasti, bi bilo mogoče govoriti o demokraciji. Zaenkrat pa obstoja še vedno samo ena pot - pot klike na vrhu ZK in Udbe.

IVAN STANIČ

"ZABITI" ŠTUDENTI

V DELU se je pred kratkim Slobodanka Mitrić zgrazala nad nezadostnim marksističnim izobraževanjem mlade generacije. Srednješolci v Jugoslaviji so pokazali neznanje o takih "najosnovnejših stvareh": 54 odstotkov anketiranih učencev ni "ničesar" vedelo o temeljni marksistični literaturi, obdobja posameznih internacional so bila "popolna neznanka" za 65 odstotkov učencev, 52 odstotkov je pojasnilo Leninov prispevek k marksizmu "s frazo", da je "marksizem proglasil za nauk, ki vsebuje večne in nesprejemljive resnice", 50 odstotkov učencev je potrdilo da je imperializem težko "razpoznati", tri četrtnine anketiranih ni znalo povedati najznačilnejše lastnosti razreda, in naposled, groza vseh groz, "za datum ustanovitve komunistične partije Jugoslavije ni vedelo 67 odstotkov vprašanih." Kaj naj oblasti doma naredijo s tako "zabitimi" srednješolci? Jaz bi predlagal, naj poostrijo kriterije za študij imperializma in razreda tako, da jim omogočijo delo v Zahodni Evropi.

ROTAR V VIDMU

Na fakulteti za tuje jezike in književnosti v Vidmu, glavnem mestu pokrajine Furlanije, so odprli posebno univerzitetno stolico za slovenščino. Prvi predstojnik stolice je dr. Janez Rotar, dosedanji profesor za slovenščino in jugoslovansko književnost na pedagoški akademiji v Mariboru. V svojem nastopnem predavanju je dr. Rotar načel vprašanje slovenske književnosti v soseščini z drugimi književnostmi, zlasti z italijansko in zaključil z verzom iz Prešernove Zdravice, naj sosed ne bo vrag, ampak le mejak in prijatelj.

DR. ING. MARKETING

Na Visoki ekonomski komercialni šoli (VEKŠ) v Mariboru so imeli slovesnost ob začetku podiplomskega študija "marketinga". Za študij na tretji stopnji se je prijavilo 45 kandidatov, vpisalo pa se je 33 kandidatov. Za študij na tretji stopnji so se prijavili diplomirani inženirji, pravniki in ekonomisti. Po zaključenem študiju si bodo pridobili naslov magistra ekonomskih oziroma poslovnih znanosti. Direktor VEKŠa dr. Tine Lah in dr. Danilo Vezjak sta povedala, da bodo poleg profesorjev VEKŠa ter profesorjev ekonomskih fakultet iz Ljubljane in Zagreba, na tretji stopnji predavali občasno tudi profesorji z univerz v Trstu, Linzu, Gradcu in Cambridgeu (ZDA).

SPÖ "REŠUJE" SLOVENCE

Na Koroškem zadnje čase govore o bližnjem združevanju občin. Pobudo za spremembe je dala SPÖ (Socialistična stranka Avstrije), ki je zdaj na vladi. Stvar je nerodna v toliko, da bo sprememba občinskih struktur sprožila spremembe šolskih okolišev, to pa bo udarec proti slovenski manjšini. Na Južnem Koroškem je 79 šol s slo-

venskim poukom. Zaradi administrativnih sprememb bodo ukinili več kot polovico teh šol, čeprav jih obiskuje okoli 40 odstotkov vseh otrok, ki so na Koroškem prijavljeni k slovenskemu pouku. V okraju Velikovec je k dvojezičnemu pouku prijavljenih okoli 20 odstotkov otrok, od katerih 45 odstotkov obiskuje šole, ki bodo ukinjene s spremembami občinskih struktur. Ukinjene bodo tudi tri šole na Koroškem, ki so stoodstotno dvojezične: v Lepeni, Selah in Komelju. Bojijo se tudi, da bo 27 slovenskih učiteljev odveč.

NOVI AKADEMIKI

Nova redna člana SAZU (Slovenske akademije znanosti in umetnosti) sta postala slikar Maksim Gaspari, rojen 1883, in zgodovinar dr. Bogo Grafenauer, rojen 1916. Novi dopisni člani so skladatelj Matija Bravničar, rojen 1897 in jezikoslovci dr. Anton Bajec, rojen 1897, dr. Bojan Čop, rojen 1923 in dr. Tine Logar, rojen 1916.

+ MILKO KOS

Na pragu osemdesetletnice je umrl zgodovinar akademik Milko Kos, sin nestorja slovenskih zgodovinarjev prof. Franceta Kosa. Nad 40 je učil na filozofski fakulteti v Ljubljani. Njegovo poglavitno delo je bilo posvečeno študiju naseljenosti slovenskega ozemlja, s svojo Zgodovino Slovencev od naselitve do konca 15. stoletja pa je postavil temelje znanstvene podobe slovenskega življenja v srednjem veku.

ZA "NARODNI BLAGOR"

Mariborski VEČER je 22. februarja objavil članek "Skopje z dveh plati", v katerem je podal dokaj "pornografsko" sliko o življenju v glavnem mestu Makedonije. Po enem mesecu pa je uredniški odbor časopisa uvidel, da tako poročanje "ni v prid povezovanju naših bratskih narodov" in da je bil članek "nesprejemljiv z novinarskega in zlasti družbeno-političnega vidika". Opravičil se je skopski in drugi javnosti, ker je "enostransko, neobjektivno in izredno šaljivo opisal življenje Skopja in izmaličil njegovo pravo podobo."

ENAKOPRAVNOST

Zakonski teksti in drugi splošni akti se v službenem listu Vojvodine objavljajo v petih jezikih. V manj kot treh letih so objavili 73 zakonov in drugih predpisov razen v srbohrvaščini tudi na madžarskem, slovaškem, romunskem in ruskem jeziku. V isti dobi je pokrajina porabila več kot 14 milijonov dinarjev za izdatke večjezikovne uprave.

"ZA TABO" TEREZA

Jugoslavija je na festivalu popevk Evrovizije, organizacije zapadno-evropskih televizijskih družb in Jugoslavije predstavljala Tereza Kesovija s pesmijo "Muzika i ti". Kot je znano, je zmagal Luksemburg s pesmijo "Après toi".

OBLETNICA: 75-letnico rojstva je pred kratkim slavil skladatelj Matija Bravničar, po rodu iz Tolmina na Primorskem. Od leta 1953 do leta 1967 je bil profesor na Akademiji za glasbo v Ljubljani.

Pisma uredniku

PRIMORSKA EDINOST

Uredniku Klica Triglava.

V novembrski številki KLICA TRIGLAVA (389), ki smo ga videli precej pozno, ste objavili članek "Gre za enotnost Primorske", v katerem je nepoznani avtor nanižal kup neutemeljenih opravičil za kršitev volilnega dogovora iz leta 1968, ki določa, da mora dr. Štoka po treh letih mesto v deželni svet odstopil dr. Sfiligoju.

Zadevni dogovor je poleg dr. Štokes dolžna spoštovati celotna tržaška Slovenska skupnost, saj ga je ona podpisala za vso listo.

Opravičila so na vsak način zelo plehka in vse kaže, da pisec članka sam pripada kršiteljem sporazuma. Morda pa ima v sebi še kaj vesti in ta mu greh očita'...

Ne gre za delovanje dr. Štokes, ki naj bi po mišljenju pisca bilo, ne vemo zakaj, "izredno plodno". Gre za enostransko sramotno kršitev volilnega sporazuma proti vsem pravilom človeške in krščanske etike in za resnično rušenje enotnosti Primorske. Enotnost Primorske moramo namreč pojmovati v pluralističnem, demokratičnem smislu in ne v klerikalno oportunističnem in diktatorskem.

Rušenje enotnosti Primorske se je začelo leta 1968 z zahrbtno podtalno propagando proti goriškemu nosilcu liste, izbranemu za deželni svet; nadaljevalo se je ob občinskih volitvah v Gorici leta 1970 in povzročilo izgubo glasov in enega svetovavca; in potem še meseca maja lani, ko je potekel mandat dr. Štokes, ki se mu le noče odpovedati in ga v tem podpirata Slovenska skupnost in Ljudsko gibanje.

Že ti trije primeri dokazujejo ne le politično nezrelost določenih organizacij in odgovornih činiteljev, ampak tudi odsotnost vesti in pomankanje čuta odgovornosti. So pa še drugi primeri, ki skupaj s temi dajo dokaj porazno sliko enotnosti Primorske.

Morda pa vidi pisec članka "Gre za enotnost Primorske" prav v teh pojavih "izredno plodno delovanje" svojega tabora'...

"Do vseh poizkusov zблиževanja so najbolj nepristopni prav vodje demokratičnih Slovencev, naj si bo do matične domovine ali do slovenskih predstavnikov v italijanskih strankah. Tega KLIC TRIGLAVA ne zapiše, dasi omeni napake drugih skupin. Prav tržaška SDZ je tista, ki najbolj razbijaško deluje. Izstopila je iz Slovenske skupnosti ob času znanih afer v Dolini, toda bile so končno osebne zadeve, ki so prerasle v skupnostne spore."

Tako se izraža pisec članka "Gre za enotnost Primorske" in odgovor, ki mu ga dajemo, je jasen: Slovenski demokrati ljubimo svojo matično domovino iz vsega srca,

odklanjamo pa vsako diktaturo, naj si bo ta fašistična, komunistična ali klerikalna. In ker ne iščemo osebnih koristi, se ne vdajamo niti "izredno plodnemu delovanju" s tem, da bi se komu klanjali'...

Znane afere v Dolinah pa niso bile le "osebne zadeve". Dejstvo je, da so od nakazanih 36 milijonov lir kmetje iz Doline prejeli samo enajst milijonov! Ostalih 25 milijonov je šlo za ... režijo! Glej no glej, kako plodno je bilo delovanje nekaterih v korist slovenskega kmeta!...

Tržaška SDZ in slovenska demokratična javnost sta ob taki izredni režiji upravičeno obstrmeli in dvignili svoj protestni glas!

Samo tržaška SDZ in slovenska demokratična javnost, katerima so se pridružili še komunisti, ne pa tako imenovani "krščanski" tabor!

Gospod urednik, problematika Primorske je danes resna in vredna stvarnega presojanja! V to problematiko spadajo obravnavanje kršitve sporazumov, načelnost organizacij z njihovimi člani in voditelji, načelno in pošteno ter nesebično delovanje, da se Slovenci v Italiji uveljavimo kot enakopravni državljani in ohranimo pri življenju!

Zato vas prosimo, da s temi objavami nadaljujete, saj verjamemo, da ima KLIC TRIGLAVA precej poštvalnih dopisnikov. Želeli pa bi, da bi tudi sam dr. Sfiligoj kaj spregovoril!

SKUPINA SLOVENSKE VOLILCEV
na Primorskem

'OSTANITE ZVESTI IMENU'

Uredniku Klica Triglava.

...Revija je zelo dobra; vidi se tudi, da se vedno bolj zanima za slovenske probleme. To je edino prav, ker mora biti pač zvesta imenu. Končno pa so današnje razmere v Evropi tudi vezane za Slovence, in upam, da ima Klic Triglava veliko čitateljev in naročnikov tudi na kontinentalni Evropi. Tam imajo pač odlično pozicijo za prodajo čim več izvodov. Upam, da uredništvo to situacijo v polnem upošteva. Ta revija, kakor tudi nekatere druge v zamejstvu, so pač najboljše poročstvo in vogelni kamni za bodočo slovensko svobodo. Upam, da bo Klic Triglava lahko nadaljeval svojo pot do kakih večjih in končnih ciljev, zlasti danes, ko se evropska edinost in mir sirta. Upam, da bo Klic Triglava zajel pravi pomen in odnos do tako pomembnih dogajanj, zlasti kar se tiče našega naroda, ki je majhen po številu, a velik po pomenu. Slovenija je verjetno najdražja parcela v Evropi.

R. F. L. (USA)

Uredniku Klica Triglava

...Prejel sem prvo letošnjo številko. Članki so tehtni in aktualni. Da bi vsaj našli pot do tistih, ki so neposredno udeleženi pri vodstvu in oblikovanju širše domovine.

I. E. (Wales)

Potujete v Rim — Italijo?

Ne pozabite na slovenska hotela!

HOTEL "DANIELA,,

00185 ROMA - Via L. Luzzatti, 31 - Tel. 750.587 - 771.051

HOTEL "BLED,,

00185 ROMA - Via S. Croce in Gerusalemme, 40 - Tel. 777.102

Oba hotela sta med seboj povezana z vrtnim prehodom. Nahajata se v središču mesta, obdana z zelenjem, lastnim vrtom in parkirnim prostorom. Razpolagata s 70 sobami in 130 posteljami. Vse sobe so opremljene s privatno kopalnico in telefonom. Dve tretjini osebja je slovenskega. V restavraciji s 100 sedeži je na voljo italijanska kuhinja. Ako potujete z avtomobilom, preidite z avtoceste na Tiburtino. Od železniške postaje imate do hotelov direktno zvezo z avtobusoma štev. 3 in 9.

Dobrodošli!

VINKO LEVSTIK - lastnik

KLIC TRIGLAVA

Uredništvo in uprava: 76 GRAEME ROAD ENFIELD MIDDX Tel. 01-363 5097

KLIC TRIGLAVA je politično neodvisen list, ki izhaja enkrat na mesec. Izdaja ga *SLOVENSKA PRAVDA*, združenje svobodnih in demokratičnih Slovencev. Njeno mnenje predstavljajo le članki, ki so podpisani od izvršnega odbora. Urejuje Dušan Pleničar.

Enoletna naročnina:

Naročnina za letalsko dostavo je navedena v oklepajih.

Anglija:	1.50	Francija:	15.-	Nemčija:	16.-
Avstralija:	4.00 (7.00)	Italija:	2500.-	Švedska:	20.-
Avstrija:	50.-	Kanada:	5.00 (8.50)	U.S.A.:	5.00 (8.50)

Južna Amerika: 1.5 funt sterlinga (3 funti) odn. odgovarjajoča valuta.

Poverjeniki:

Avstralija: Pavla Miladinović, 12 Oxford Road, Ingleburn, N.S.W.

Južna Amerika: Simon Rajer, 'Emona', Tucuman 1561 7.p.Dto.49, Buenos Aires

Sev. Amerika: Tine Kremžar, 11047 - 110 St., Edmonton, Alta., Kanada

Evropa (razen Italije): Naročnina plačljiva z mednarodno poštno nakaznico po navodilu uprave.

Italija: Saša Rudolf, Via Verniellis 24, Trieste 316

V Trstu je KT na prodaj v Chiosco Tranvie Opicina na Trgu Oberdan